

Homosexualitetsfrågan – en retorisk kris för kyrkan och dess ledare

Greger Andersson

Örebro Universitet og Örebro Teologiska Högskola

Abstract

In this article I discuss homosexuality and Christian faith as a "rhetorical crisis" in some Swedish churches. I refer mainly to articles from the Christian newspaper *Dagen* from 2000-2015, with a special focus on an intense debate in the spring of 2015. The study shows that the discussion changes over time, that it moves between different media and that new actors with their agendas affect what could be described as an ongoing struggle for discursive power. Yet there is also a meta-level in the discussion which relates to the theme of "rhetorical crisis" since it concerns communicative issues like how and where one should talk about the subject. The study also shows that the leadership of the Pentecostal movement time and again are challenged to take a stance but that they are reluctant to do so and instead attempt to mold the discussion and position it in the local churches.

Introduktion

Under våren 2015 utbröt en debatt i den svenska kristna dagstidningen *Dagen* om kristen tro och homosexualitet.¹ Det var inte första gången frågan diskuterades i tidningen. En sökning (150620) på ordet "homosexualitet" gav 1302 träffar år 2000-2015. Redan en översiktlig läsning av dessa artiklar ger vid handen att diskussionen förändras över tid, även om vissa ståndpunkter återkommer, att den rör sig mellan olika medier och aktörer och att den tycks utgöra ett särskilt problem för till exempel den Svenska Pingströrelsens ledarskap. I flera artiklar betonas att frågan kommit att bli ett kommunikativt problem eller en retorisk kris för vissa kyrkor. Det är denna aspekt av diskussionen som jag intresserar mig för i den här artikeln. De frågor jag söker besvara är därför: Hur beskrivs denna kris i framför allt ett antal ledartexter och hur gensvarar den svenska pingströrelsens ledarskap på krisen? Artikeln har alltså inte som syfte att redovisa ståndpunkter i den teologiska sakfrågan, istället presenteras och diskuteras olika uppfattningar om varför frågan är så svår att tala om och om hur samtalet i denna fråga bör gå till.

I min diskussion av materialet i *Dagen* utgår jag från några ledartexter. Det är ett av flera möjliga sätt att ordna stoffet. Att jag valt denna utgångspunkt beror på att jag uppfattar att ledarskribenterna själva adresserar frågan som en retorisk kris. Jag placerar in ledartexter-

¹ Frågan har även debatterats under 2016, inte minst på grund av att Kristdemokraternas partiledare, Ebba Busch Thor, valde att delta i årets Pridetag.

na i en historisk kontext genom att relatera dem till den dialog som pågick i artiklar om homosexualitet vid den aktuella tiden. I analysen av ledarna hänvisar jag till en del retoriska begrepp, eftersom texterna kan ses som inlägg i en retorisk dialog eller debatt. Jag relaterar även till begrepp från modern berättarteori (*narratologi*) både eftersom de olika utsagorna antingen förutsätter eller vill skriva fram ett slags helhetsförståelse (berättelse i en bemärkelse) och eftersom de mer principiella resonemangen i flera fall bryts mot människors erfarenheter (berättelser i bemärkelsen att tolka och skapa mening i sina erfarenheter). Då jag också intresserar mig för hur homosexualitetsfrågan utmanar pingströrelsens ledarskap relaterar jag, vid sidan av Dagenartiklarna, även till den predikan av pastor Åke Green som ledde till att han åtalades, till den skrift om homosexualitet som den svenska pingströrelsens teologiska nätverk publicerat och till debatten på Stefan Swärds blogg om pastor Niklas Piensohos predikan på Nyhemskonferensen år 2013.

Inledningsvis beskriver jag begreppet ”retorisk kris” närmare, preciserar artikelns syfte och presenterar mitt material mer utförligt. I detta avsnitt anger jag också ett antal reservationer mot mitt eget studium och visar på några av dess begränsningar. Därefter följer själva materialgenomgång. Artikeln avslutas med en sammanfattande diskussion där jag återvänder till mina inledande frågor.

Mer om begreppet ”retorisk kris” och om artikelns syfte och material

Inom retorikämnet talar man om retoriska kriser. När Helena Hansson-Nylund beskriver begreppet hänvisar hon till Farrell och Goodnight, som menar att en sådan kris uppstår då ”tidigare fungerande sätt att hantera en viss typ av retorisk situation inte längre ger förväntade resultat” (Hansson-Nylund, 2016:63). Det går helt enkelt inte att resonera om och lösa en uppkommen situation på det sätt som man tidigare brukade göra. Man måste därför söka nya vägar att hantera situationen.² En sådan kris kan uppstå både därför att man inte hittar en fungerande form för dialogen (eller debatten) eller för att den samsyn som krävs för begriplighet i kommunikationen inte föreligger. Hansson-Nylund säger vidare att det före en kris inte råder harmoni utan ett slags kontroll (2016:65). Krisen handlar om att denna kontroll störs eller upphör. Om vi kort sammanfattar, skulle en retorisk kris alltså uppkomma då någon/några förlorar kontrollen över en fråga eller en situation och upptäcker att tidigare fungerande sätt att hantera denna eller liknande situationer inte längre fungerar.

Jag uppfattar alltså diskussionen i *Dagen* som att en sådan kris föreligger i fallet med frågan om homosexualitet och kristen tro. Jag läser därför de olika inläggen både som att de driver uppfattningar i sakfrågan och som att de söker fungerande vägar att tala om saken och hantera den retoriska situationen, både internt inom kyrkan och i dialog med det omgivande samhället. Utifrån ett diskurskritiskt perspektiv skulle man kunna beskriva denna dialog som en kamp om den diskursiva makten. Frågan skulle då handla om både vilken teologi den egna

² Hansson-Nylund studerar själv offentliga debatter eller möten om svensk kärnavfallshantering. Ett alternativt sätt att ta sig an en retorisk debatt hade varit att följa argumentationen mellan olika kontrahenter över tid. Så gör till exempel Celeste Condit Railsback i sitt studium av den amerikanska abortdebatten ”The Contemporary American Abortion Controversy: Stages in the Argument” i *Quarterly Journal of Speech*, 70 (1984), 410-424.

kyrkan ska företräda och vem som har rätt att forma denna teologi. Här väljer jag istället att i första hand diskutera frågan i retoriska termer.³

Studien är dock inte att betrakta som en konsekvent genomförd retorisk analys. Jag kommer inte heller att använda mig av hela den tekniska begreppsapparaten som följer med ett sådant studium. Däremot är jag intresserad av det persuasiva i texterna, dvs. viljan att genom en eller flera texter påverka individer och grupper (för en introduktion se t.ex. Mral, Gelang och Bröms, 2016). I min tolkning av texterna kommer jag, vid sidan av ”retorisk kris”, även att använda begreppet ”retorisk situation”, som syftar på hur en talare eller skribent uppfattar en situation, det problem som föreligger och de åhörare man adresserar (Bitzer 1999). Dessutom kommer jag att anknyta till begreppet ”doxa”, som i retoriken betecknar ett slags grundläggande förståelse som antingen föreligger eller som talaren (skribenten) förutsätter föreligger. När det gäller den sista punkten anknyter jag till narrativ teori och då framför allt till tanken att en viss argumentation förutsätter eller skapar en helhet (ibland beskrivs denna som en ”värld”), till Algirdas Julien Greimas aktantmodell (1983 [1966]) – i modellen reduceras berättelser till att ett subjekt har ett projekt och strävar efter ett objekt, på objektsplanet finns sändare och mottagare, i relation till subjektets projekt finns hjälpare och motståndare – och till tanken att människor tolkar och ordnar sina erfarenheter narrativt (Meretoja 2016, Hauerwas och Jones 1997). I det senare fallet kan det, som jag redan nämnt, uppstå en konflikt mellan principiella argument och människors livsberättelser, dvs. deras tolkade erfarenheter. Jag hänvisar slutligen till en distinktion som Hansson-Nylund gör när hon relaterar till Habermas resonemang om kommunikativt handlande och skiljer mellan inlägg som syftar till att söka förståelse och inlägg som har till syfte (eller uppfattas ha till syfte) att söka framgång för den egna saken.

Syftet med artikeln är alltså att försöka tydliggöra den retoriska krisen och olika uppfattningar om denna kris. Ett problem med detta är att vissa sakfrågor tycks så laddade att det närmast är omöjligt att diskutera metafrågor i relation till dem, till exempel hur man talar om (eller bör tala om) ett visst ämne. Ändå menar jag att det pågår en sådan metadiskussion i *Dagen*. Syftet är också att undersöka hur den Svenska Pingströrelsens ledning agerar i frågan. Visserligen tycks frågan om homosexualitet ha sådan dignitet att den kan vara olämplig som exempel på generella mönster, men jag menar ändå att debatten illustrerar svårigheten att hantera teologiska förskjutningar (eller kravet på sådana förskjutningar) i en rörelse som Pingströrelsen.

Det finns en rad reservationer som behöver göras angående studiet. Ur ett vetenskapligt perspektiv kan man konstatera att materialet är överrikt och att frågor om vad som styr mitt urval och dess representativitet är ytterst befogade. Själva mängden material tvingar fram val, mängden gör dessutom att dessa val riskerar att bli godtyckligare än vid ett mindre material. Alternativet hade varit att granska ett mindre material, men då hade det å andra sidan varit svårare att se mer övergripande mönster. En annan reservation gäller själva ordnandet av

³ Talet om ”kris” relaterar till ett intresse för det som tentativt kan beskrivas som ”omförhandlingar”. Förenklat kan man säga att om kristen tro bland annat kan beskrivas som en kultur som förhandlas och omförhandlas genom språket, så är homosexualitetsfrågan ett ämne där en sådan omförhandling pågår och i vilken maktstrukturer blir synliga. Det som förhandlas är frågan om vad det egentligen innebär att agera kristet i en situation – vilka de centrala värden är som kristna ska vara trogna emot – och vad som är ett kristet liv.

materialet. Detta ordnande är i sig en tolkning och skulle ha kunnat göras på andra sätt. Jag antyder till exempel en historisk utveckling i diskussionen. Mot detta kan man anföra att de olika perspektiv jag skildrar återfinns under hela perioden 2000-2015. Slutligen kan man invända att ett studium av det här slaget inte kan göra enskilda debattörer eller inlägg rättvisa. Ett sådant mer omfattande studium, vilket förstås är att föredra, har jag emellertid inte haft möjlighet att genomföra.

Tidningen *Dagen* startades 1945 av pastor Lewi Pethrus. Motiveringen var, liksom vid introduktionen av andra egna media, att pingströrelsen inte fick utrymme, eller behandlades på ett korrekt sätt, i övriga medier. Tidningen har för närvarande en upplaga på 15-20 000 exemplar och ägs sedan 2010 av det norska bolaget *Mentor Media*. Det har påståtts att Lewi Pethrus (1884-1974), trots pingströrelsens långt drivna kongregationalism, fungerade som biskop och bärare av läroämbetet i rörelsen inte minst genom sin kontroll över veckotidningen *Evangelii Härold* och dagstidningen *Dagen* (se ett kommande arbete av Joel Halldorf). Den svenska pingströrelsen har under de senaste årtiondena modererat sin kongregationalism och accepterat en samfundsliknande organisation (Pingst FFS). I samband med denna ganska dramatiska förändring har man fått en ny typ av nationellt ledarskap, en ny struktur på pastors- och medarbetarkonferenserna, nya utbildningsprogram för ledare, en teologisk utbildning och ett informellt nätverk, som diskuterar teologi och publicerar skrifter i lärofrågor. Jag diskuterar hur denna nya organisation och detta nya ledarskap utmanas av en fråga som den om homosexualitet. Här blir det av stort intresse i relation till ett sådant syfte att medielandskapet har förändrats. Pingströrelsens ledarskap kontrollerar inte längre medier som tidningen *Dagen*. Dessutom har nya arenor, som olika typer av bloggar, uppstått där nya aktörer uppträder som försöker forma diskursen och som utmanar det traditionella ledarskapet.

Åke Greens predikan och den rättsprocess som den ledde till fick närmast världsvid uppmärksamhet. Predikan och rättsfallet är mycket omdiskuterat i *Dagen*. Jag intresserar mig för Greens predikan av två skäl. För det första utgör den själva epicentret för en diskurs i vilken homosexualitetsfrågan kommer att bli en fråga om religionsfrihet och yttrandefrihet. För det andra synliggör predikan och de reaktioner den väckte två olika synsätt på konservativ bibelhermeneutik som återkommer även i senare debatter. En andra text som jag kommenterar vid sidan av materialet från *Dagen* är det teologiska nätverkets skrift *Homosexualitet och kristen tro* (Örebro 2005). Orsaken till att jag diskuterar denna text är att den kan ses som ett exempel på hur pingströrelsens ledarskap försöker forma och moderera diskussionen. Beträffande Piensohos predikan och Swärds analys av denna gäller mitt intresse dels Swärds sätt att läsa och analysera Piensoho, dels det faktum att nya arenor som bloggar fått allt större inflytande i det teologiska samtalet.

Homosexualitetsfrågan som ett kommunikativt problem i några ledartexter i *Dagen*

I det här avsnittet granskas fyra ledartexter som anknyter till frågan om homosexualitet.⁴ Ledarna placeras in en historisk kontext och i den dialog som pågår om frågan i tidningen.

”Ett hårdnade klimat”

Dagens ledare 20010817 (ledaren är inte undertecknad) har rubriken: ”Ett hårdnande klimat: Kristna samfund måste börja förbereda sig för att det kan komma tider av religionsförtryck⁵ och förföljelse”.

Vi står inför en ny tid. Och det finns starka skäl att räkna med att den kommer att bli besvärlig och smärtsam för många kristna. Det finns starka skäl att skyndsamt planera den överlevnadsstrategi som kommer att krävas, när attackerna mot religionsfriheten och mot kristna grundvärderingar trappas upp. Det finns starka skäl att förbereda sig för utfrysning och isolering. Sådana perioder har de kristna upplevt historien igenom. Mycket talar för att vi är på väg in i en ny svår tid. Diskussionen om homosexuellas rättigheter har flyttats över till kyrkornas domäner. När samhället gått med på i stort sett alla krav, måste kraven riktas åt annat håll. Det är huvudsakligen de kristna samfunden som återstår att betvinga. Kampen har inletts. Det registrerade partnerskapet var första steget.

Här framstår inte krisen i första hand som retorisk. Istället relaterar den till frågan om vilken plats avvikande synsätt, till exempel religiösa, har i det svenska samhället. Skribenten förutsätter att läsarna delar dennes ”doxa” (i betydelsen värderingar). Läsarna ingår i textens inledande och återkommande ”vi”. Den retoriska situation (se Bitzer 1999 [1968] och Vatz 1999) som adresseras, dvs. det ”påträngande problemet”, är den nya situation för kyrkan som håller på att bryta in. Det är medvetenheten om denna situation som fått skribenten att ta till orda. Narrativt beskrivs situationen som en kamp där ”någon” driver ett projekt som varit framgångsrikt ”i samhället” och därför nu riktas mot kyrkorna. Ytterst handlar kampen om ”religionsfriheten” och ”kristna grundvärderingar”. Kyrkornas motstånd kommer att leda till att de kan drabbas av ”utfrysning och isolering”. För att hantera den annalkande striden behöver man ”skyndsamt planera den överlevnadsstrategi som kan krävas”. Det ”registrerade partnerskapet” för homosexuella sägs vara det första steget i denna utveckling. Språket är dramatiskt. Det är laddat med krigsmetaforer (om sådana metaforer se Lakoff och Johnson, 1980) och anspelningar på gångna tider då kyrkan befunnit sig i svåra situationer.

Det som särskilt intresserar mig i denna ledare är att frågan om homosexualitet och kristen tro görs till en nyckelfråga i kampen mot krafter som hotar ”religionsfrihet” och

⁴ Det finns flera ledare som anknyter till ämnet. En sökning 160829 på ”homosexualitet” i kategorin ”ledare” 20010816 gav 111 träffar mellan 2001 och 2016. Jag menar dock att de ledartexter jag hänvisar till är särskilt relevanta för de frågor jag diskuterar.

⁵ Frågan om religionsfrihet behandlas också i ledaren 20010627. Den relaterar till en artikelserie i ämnet och problematiserar det faktum att olika friheter ställs mot varandra i debatten.

”kristna grundvärderingar”. Dessutom framställs frågan som (eller som del av) en ”attack” som kyrkan har att stå emot. Beskrivningen öppnar för att förändringar eller förskjutningar i frågan kan komma att uppfattas som förluster eller eftergifter och som ett tecken på svaghet eller eftergivenhet. Homosexualitetsfrågan får i denna diskurs närmast en symbolisk betydelse som ett slags konfliktpunkt i den större diskussionen om religionsfrihet och yttrandefrihet. Själva sakfrågan i sig framställs inte som problematisk.

Dagen år 2000-2005: homosexualitetsfrågan och frågan om religionsfrihet

Dagen innehåller under perioden 2000-2005 hundratals artiklar som refererar till homosexualitet. Många av dessa återspeglar den allmänna debatten om homosexuellas rättigheter. Den underliggande konflikten i debatten tycks beröra frågor som familjen, normalitet och det inflytande som nya attityder till sexualitet och familjen har i samhället. Ett stort antal artiklar handlar om kyrkan och homosexualitetsfrågan. I dessa diskuteras till exempel en debatt inom Missionskyrkan beträffande frågan om personer som lever i homosexuella relationer ska accepteras som pastorer. Andra artiklar handlar om den dåvarande ärkebiskopen K. G. Hammar (ärkebiskop 1997-2006) och utvecklingen inom Svenska kyrkan. En mer specifik debatt uppstod då en känd homosexuell, Mark Levengood, inbjöds av Bilda (f.d. Frikyrkliga studieförbundet) att tala på studieförbundets årskonferens 2001. Konferensen hölls det året i Filadelfiakyrkan (en kyrka som tillhör den evangeliska frikyrkan EFK) i Örebro. Debatten tycks ytterst ha gällt om Bilda sökte driva en ideologisk linje gentemot några av sina huvudmän.

Ett tema i många artiklar från denna tid som berör frågan om homosexualitet är, precis som i den anförda ledaren, att kyrkan är utsatt för stark press från samhället. Baserat på en sådan beskrivning av ämnet kan vissa debattörer, vilket återkommer under hela perioden 2000-2015, göra en uppdelning mellan kristna som står fast vid sina ideal och kristna som ger efter för pressen från samhället. Ett mycket omdiskuterat ämne under perioden, som knyter an till temat om kyrkans utsatthet, är den undersökning av attityden till homosexuella som EKHO (en nationell organisation för kristna homosexuella) genomförde i kyrkor i Göteborg. Det helt dominerande ämnet i relation till det aktuella temat är emellertid diskussionen om huruvida lagen om hets mot folkgrupp också ska gälla för hets mot homosexuella och konsekvenserna av en sådan lagändring. Den 13 november 2002 rapporteras i en artikel i *Dagen* att den nya lagen trätt i kraft.

2003 anklagas pastor Åke Green för att ha hetsat mot homosexuella i en predikan. *Dagen* skriver den 14 januari 2004 att åtal väckts mot Green. Rättegången börjar i juni samma år och den 29 denna månad döms Green till en månads fängelse. Han överklagar emellertid och frikänns i högre instanser (november 2005). Vid denna tid anklagas flera pastorer, webbsidor, etcetera för hets mot homosexuella. *Dagen* rapporterar exempelvis att pastorn i Livets Ord, Ulf Ekman, blivit anklagad för detta. Den 8 februari 2005 sägs i en artikel att justitieombudsmannen vid denna tid fått in 22 anklagelser om hets mot homosexuella. Det fall som fick nästan all uppmärksamhet var dock det som gällde Åke Green.

Åke Greens predikan

Åke Green, som vid det aktuella tillfället var pastor i en relativt liten pingstförsamling, bestämde sig alltså för att hålla en predikan om homosexualitet. I inledningen av predikan beklagar han att hans predikan inte tycks få någon uppmärksamhet trots att han inbjudit journalister. Detta framstår som ironiskt med tanke på den enorma uppmärksamhet predikan skulle komma att få. När man analyserar Greens predikan kan man notera att han använt sig av en inom vissa delar av kyrkan tämligen accepterad tolkningsmetodik. Den kan till exempel jämföras med det som Kenneth Archer beskriver som ”bibelläsningssmetoden” (Archer, 2004) eller med den diskussion om hur man ska komma till rätta med vad som är kulturell betingat och vad som är giltigt för kyrkan i alla tider som återfinns hos William J. Webb (2001). Green har alltså frågat sig om synen på homosexualitet i bibeln är kontextuellt betingad eller om bibeln har en entydig hållning i frågan och om denna i så fall knyts till skapelsen och Guds ursprungliga intentioner. Baserat på sin övertygelse om att bibeln konsekvent tar ställning mot homosexualitet gör han sedan ett konkordansstudium och sammanställer det som sägs om ämnet i olika bibeltexter. Utläggningen av texterna förstärks och illustreras genom att Green hänvisar till sina erfarenheter som pastor och själavårdare samt en del läsning i tidskrifter och böcker.

Jag har presenterat den metod som jag menar att man kan utläsa ur Greens predikan eftersom ett återkommande argument mot Green – det framfördes bland annat av åklagarsidan i den rättegång som sändes i svensk TV utan bild – är att han och andra kristna som är emot homosexualitet borde, om de vore konsekventa mot sin egen metod, läsa och tillämpa alla bibeltexter bokstavligen. Poängen med denna argumentation är förstas att en sådan hållning är omöjlig. Jag är osäker på om denna anklagelse ska ses som ett retoriskt grepp som syftar till att framställa motpartens position som ohållbar eller om de som anför detta argument verkligen tror, vilket i så fall är anmärkningsvärt, att motparten inte har en metod i sin texttolkning.

Det finns dock inslag i Greens tolkning som kan ifrågasättas även om man skulle acceptera hans egen metod. Det gäller till exempel det faktum att han tänker sig att Gud kan komma att straffa Sverige på det sätt som han en gång hotade att straffa Israel om den svenska riksdagen tillåter homosexuella att gifta sig, att adoptera, osv. Här förutsätter Green att Gud agerar mot nationen Sverige på samma sätt som mot Israel i Gamla testamentet. Hur som helst, Green var plötsligt representanten för en viss kristen hållning i homosexualitetsfrågan på en offentliga arena. Mitt intryck är att relativt många skribenter i *Dagen* närmast såg honom som ett slags hjälte. Några av pingströrelsens ledare framstår emellertid som mer tveksamma till Green. Så kräver Green exempelvis en ursäkt (*Dagen* 20050121) av pingströrelsens dåvarande ledare Sten-Gunnar Hedin för något denne sagt om Green i nyhetsprogrammet *Aktuellt* 20050119. Den fråga det gällde i det här konkreta fallet var att Green sagt i sin predikan att ”sexuella abnormiteter är en djup cancersvulst på hela samhällskroppen”. När man refererade till detta uttalande sa man i allmänhet att Green sagt att ”homosexuella var en djup cancersvulst”. Även Hedin hade refererat Green på detta sätt. Enligt Green innebar detta att man missuppfattade honom grundligt eftersom han ville göra skillnad på synden och syndaren och därför hävdade att han aldrig skulle uttala sig på det viset om homosexuella. Den viktiga poängen här är emellertid inte detta utan att Hedin och andra ledare tycks ha uppfattat att företrädare som Green förenklade homosexualitetsfrågan och att kyrkorna som en konsekvens av detta skulle kunna komma att marginaliseras i samhällsdebatten.

Homosexualitet, religionsfrihet och ”uncivil society”

En anledning till att rättegången mot Green väckte sådan uppmärksamhet var alltså att den fungerade som ett testfall där den nya lagen om hets mot homosexuella applicerades på en pastors predikan från bibeln. Även om Green till slut frikändes kan det finnas fog att hävda att de åsikter han företrädde sedan dess kommit att betraktas som ”uncivil” i den allmänna debatten (jfr. Ruzza, 2009), eftersom de anses gå på tvärs mot de grundläggande värderingar som utgör basen för ett modernt demokratiskt samhälle som det svenska. Detta är en viktig iakttagelse eftersom det innebär, om iakttagelsen är korrekt, att vissa kyrkor eller kristna har kommit att betraktas som representanter för ”onda” och odemokratiska krafter i samhället. En ”berättelse” som står i direkt kontrast till berättelsen om kyrkan som det godas försvarare.

Pingst teologiska nätverk skriver om homosexualitet

2005 publicerade Pingst teologiska nätverk en liten skrift om homosexualitet: *Homosexualitet och Kristen tro*. Skriften tycks adressera kyrkan snarare än allmänheten. När de mindre skrifterna sammanställdes till en bok, *Trons hemlighet: vägledning i de kristna grunderna* (2014), togs inte skriften om homosexualitet med. Syftet med skriften var att presentera det som man uppfattar som bibelns lära om homosexualitet, men samtidigt tycks man ha velat skapa förståelse för kristna homosexuellas svåra situation. Så innehåller skriften ett längre biografiskt avsnitt om en kristen homosexuell erfarenheter. Avsnittets syfte förefaller vara att generera empati. Det kan dessutom förstås som ett implicit argument för att homosexualitet ska betraktas som en läggning, vilket i sin tur kan ses som en appell för förståelse och respekt.

Skriften kan tolkas som ett försök av pingströrelsens ledarskap att forma samtalet om kristen tro och homosexualitet. Det gör man genom att, å ena sidan, markera att man står fast vid det som man uppfattar som en biblisk hållning samtidigt som man, å andra sidan, vill belysa den svåra situationen för kristna homosexuella. Man försöker således, och detta är ett återkommande inslag, hålla samman en principiell och en pastoral hållning i frågan. Detta är viktigt, eftersom en del av problematiken (den retoriska krisen) tycks relatera till just hur en sådan koppling mellan det man uppfattar som en biblicistisk hållning och en djupt känd empatisk förståelse för de människor frågan berör ska upprätthållas.

”Samtal bör föras om hur samfund och församlingar hanterat homosexualitet i praktiken”

Under den här rubriken analyserar jag kort två ledare av Elisabeth Sandlund (20071219 och 20090428). Därefter sätter jag in dem i en historisk kontext och dialog med texter från 2006-2013. Den förra ledaren tar sin utgångspunkt i en kommentar från en läsare som är ”förtvivlad” över att homosexualitetsfrågan får så stor plats bland konservativa kristna ”samtidigt som vi brottas med så många verkliga problem och hinder på jorden i dag i form av miljöfrågorna, kriminaliteten, sjukdomar och fattigdom och framför allt kärlekslöshet.” Sandlund svarar inte den ”Björn” som skrivit kommentaren utan ställer frågan om han har rätt och för fram motfrågan om homosexualitetsfrågan i själva verket bör diskuteras ännu mer. Så säger hon:

Det finns argument som talar för alla tre uppfattningarna. Artiklarna på nyhetsplats i dagens tidning om ”Mikael”, som inte fick återinträda i sin gamla församling sedan han ingått partnerskap med en man, stöder snarast den tredje linjen. Fler, inte färre, samtal bör föras om hur samfund och församlingar hanterar homosexualitet i praktiken. Kanske behöver den diskussionen ta större plats på bekostnad av den mer principiella debatten som har en tendens att gå i stå och sluta i att människor med olika ståndpunkter gräver ner sig i skyttegravar från vilka de bombarderar motståndarsidan med glåpord och tillmälen. Samtidigt kan teori och praktik inte skiljas åt. Det måste finnas ett tätt samband mellan å ena sidan den principiella hållning som ett samfund, en församling eller en enskild kristen intar till homosexualitet och homosexuella och å den andra hur man agerar i praktiken. Annars blir det stora problem med trovärdigheten. I det perspektivet väger två faktorer tungt. Den ena är den kollektiva skuld som kristenheten bär på för att genom historien ha svikit en utsatt grupp människor. Istället för att stå upp och agera mot förföljelse av homosexuella har man alldeles för ofta valt att vända bort huvudet, att inte se vad som pågår. Det påverkar argumentationen i dagsläget. Den andra faktorn är det problem som alltid uppstår när lära möter liv. Det är en sak att ha en uppfattning om homosexualitet, en helt annan att vara homosexuell. Det leder till en obalans som försvårar, men som inte får omöjliggöra, en sansad diskussion.

Ledaren avslutas sedan med en hänvisning till ”Mikaels” och den aktuella pastorns resomang och en kort hänvisning till en rundringning *Dagen* gjort till samfund i Sverige. I den här ledaren framkommer en annan uppfattning om den retoriska situationen än i den tidigare anförda ledaren. Det problem som föranleder att fler artiklar bör skrivas i ämnet rör hur ”samfund och församlingar hanterar homosexualitet i praktiken”. Sandlund tycks vilja övertyga sina läsare om frågans vikt samtidigt som hon vill flytta den från den ”mer principiella debatten som har en tendens att gå i stå och sluta i att människor med olika ståndpunkter gräver ner sig i skyttegravar från vilka de bombarderar motståndarsidan med glåpord och tillmälen” (krigsmetaforer igen) till en fråga om förhållandet mellan principiella hållningar och kyrkans praktiker. Fokus faller alltså inte på en fientlig omvärld som vill tvinga på kyrkan sina hållningar, även om motivet skymtar i slutet av ledaren (finns ej med i citatet ovan), utan på det faktum att det finns homosexuella människor som kyrkan måste förhålla sig till. Här adresseras frågan mer påtagligt som en retorisk situation som tolkas som en retorisk kris och Sandlunds ledare handlar både om vad som bör diskuteras och hur denna diskussion bör gå till. Man skulle kunna uppfatta ledaren som att Sandlund, precis som Pingst teologiska nätverk, förutsätter ett slags samsyn i sakfrågan och att den väsentliga frågan i stället är hur man ska agera i det faktiska mötet med kristna homosexuella.

En ledare av Sandlund 20090428 har rubriken ”Ibland ska det blåsa kring öronen på en redaktion”. Hon tar sin utgångspunkt i de många reaktioner tidningen fått efter att de skrivit om att Saronförsamlingen i Göteborg accepterar medlemmar som lever i homosexuellt partnerskap. Sandlund redogör för tidningens teologiska utgångspunkt och det samtal som pågår om hur denna utgångspunkt relaterar till olika inslag i utgivningen. Så skriver hon:

En nyckelformulering som skär rakt igenom allt vi gör är att Dagen ser som sin uppgift att problematisera och nyansera. Vi vill inte förenkla verkligheten utan göra den mer

komplex. Den bild vi vill måla är allt annat än svart-vit. Det är så vi tänker när vi skriver om synen på homosexualitet i församlingarna och om dopet som medlemsgrund. Här finns inga självklara svar, inga färdiga formler att falla tillbaka på. Vad vi kan göra är att förse de enskilda läsarna och församlingarna med bränsle för en fortsatt diskussion. Ett sådant förhållningssätt leder med nödvändighet till att det då och då blåser runt öronen på redaktionen. Ibland är det ljuvliga vårvindar, ibland handlar det mer om höststormar med orkanstyrka. Men vind i seglen är bättre än stiltje i en tid när svensk kristenhet står inför stora utmaningar, där en fri och öppen debatt är den enda vägen framåt.

Oavsett vilka Sandlund kan tänkas argumentera mot i denna text är hennes hållning att tidningen inte ska förenkla verkligheten. I stället ska tidningen, genom ”att problematisera och nyansera” göra verkligheten mer komplex. Denna hållning förklarar varför tidningen skildrat diskussionen om homosexuella och medlemskap i olika kyrkor som den gjort. Slutligen kan man konstatera att om ledaren från 2001 talar om ”attackerna” och ”överlevnadsstrategier” så talar Sandlund här om ”utmaningar” och om att en ”öppen debatt” är enda vägen framåt. De retoriska problem som adresseras i Sandlunds båda ledare är, som nämnts ovan, hur kyrkor ska hantera kristna homosexuella och förhållandet mellan principiella hållningar och praktik. För att lösa dessa frågor krävs öppen debatt, att man kommer upp ur skyttegravarna, erkänner komplexiteten, skriver mycket i frågan, etcetera.

Utifrån den tidigare anförda distinktionen mellan inlägg som syftar till förståelse respektive framgång kan man hävda att Sandberg dels anklagar politiker och myndighetspersoner och dels vissa debattörer för att förhindra ett konstruktivt samtal. Vägen ur ”krisen” är, som jag flera gånger citerat, i stället en ”fri och öppen debatt”. Här förespråkar Sandlund en delvis annan linje än de företrädare för Pingströrelsens ledarskap som inte tycks vilja föra diskussionen i tidningen utan i stället vill förlägga den till den lokala församlingen.

Dagen 2006-2013: Debatten går vidare

Frågan om homosexuella vigslar återkommer i flera artiklar under denna period. I Sverige gällde partnerskapslagen 1994-2009. 2009 blev äktenskapsbalken könsneutral. I artiklarna diskuteras både dessa lagändringar och deras effekter och hur kyrkan bör förhålla sig till kravet på att genomföra vigslar av samkönade.

Även under perioden 2006-2013 återfinns artiklar som skriver om frågan om homosexualitet i termer av samhällets press på kyrkan. Ett antal skribenter diskuterar exempelvis att kyrkor som har en avvisande hållning till homosexualitet inte får besöka skolor eller att de riskerar att förlora olika typer av bidrag. En händelse som blir omskriven är IOGT:s utslutning av Åke Green. Även några TV-program i vilka man söker avslöja kyrkors syn på homosexualitet är mycket omdiskuterade. Det gäller ett program från 2011 där journalister undersökt Frälsningsarméns syn på homosexualitet och ett program från 2013 där man granskat präster i Svenska kyrkan. I det senare programmet har reportrarna låtsats att de är homosexuella som söker själavård. Man har sedan spelat in prästernas råd med dold kamera för att på så vis avslöja deras uppfattningar i frågan. Men trots dessa artiklar är det mitt intryck att religionsfrihetsfrågan inte har samma dominerande ställning i diskussionen om homosexualitet i *Dagen* som under 2000-2005.

Dagen publicerar också ett antal artiklar under denna period om homosexuellas situation i och utanför kyrkan både i Sverige och i andra länder. Man refererar också till hur diskussionen om homosexualitet förs i olika kyrkor i världen. Under 2008-2009 pågår en diskussion i *Dagen* om medlemsbegreppet i kyrkor som praktiserar troendedop. Frågan tycks både gälla kristna som döpts som barn och homosexuella. 20080227 publicerar *Dagen* en artikel i vilken man rapporterar att även ledare för konservativa kyrkor kan tänka sig att acceptera medlemmar som lever i homosexuella relationer. Sten-Gunnar Hedin, som då var pingströrelsens nationelle ledare, ger uttryck för denna uppfattning. Pingströrelsens nye ledare Pelle Hörnmark säger dock i en artikel 20080423 att personer som lever i homosexuella relationer inte bör vara medlemmar i en pingstförsamling. Men när han sagt detta modifierar han sig något och förklarar att pingströrelsen är generös och att man lärt sig mycket från perioder då man hade för vana att utesluta medlemmar.

20090417 rapporterar *Dagen* att den största kyrkan inom EFK (Evangeliska Frikyrkan), Saron i Göteborg valt att acceptera personer som lever i homosexuella relationer som medlemmar. Ett antal artiklar skrivs med anledning av detta i vilka olika ledare och debattörer ger sin syn på Sarons beslut.

Under perioden 2006-2013 återkommer en rad röster som menar att frågan om homosexualitet får för stor uppmärksamhet och att den hotar att skymma mer centrala frågor eller till och med själva evangeliet. Man ställer också frågan varför en del kristna tenderar att vara så oerhört engagerade i denna fråga samtidigt som man negligerar andra centrala ämnen.

På en ”slippery slope”: Niklas Piensohos predikan under Nyhemskonferensen 2013

År 2013 predikar Filadelfiaförsamlingen i Stockholms föreståndare Niklas Piensoho på pingströrelsens största årliga konferens, Nyhemsveckan. I den ganska långa predikan analyserar Piensoho de kristnas situation i Sverige. För att tydliggöra det vägval kyrkan står inför framställer han en jämförelse mellan Moses och folket under ökenvandringen och Abrahams liv som kringflyttande främling i Kanaan. Piensohos poäng är att kyrkan i Sverige befinner sig i Abrahams situation och att uppgiften därför är att vara till välsignelse mitt i en främmande värld. Predikan kan läsas som ännu ett inlägg i frågan om kyrkans retoriska kris. I predikan återger Piensoho en berättelse om ett möte med en kollega. Kollegan är sorgsen och Piensoho frågar vad som är fel. På detta svarar kollegan att han ska på bröllop. När Piensoho förvånat förklarar att det ju är en glad tillställning, svarar kollegan att det är hans dotter som ska gifta sig med en annan kvinna. Han befinner sig därför i ett dilemma, eftersom han inte vet om han ska gå på bröllopet eller inte. Piensoho svarar honom att han ska gå dit och välsigna sin dotter.

Många tycks ha uppfattat Piensohos predikan som ett underförstått ställningstagande i frågan om synen på homosexuella. Man uppfattade alltså inte att Piensoho sökte skapa förståelse utan snarare framgång för en hållning. Pastorn och bloggaren Stefan Swärd säger rent av att flera pingstpastorer kontaktat honom om saken. Swärd bestämmer sig därför för att analysera predikan. I den första analysen (20130821) säger Swärd att han kan höra ett eko från Missionskyrkan i Piensohos predikan trots att Piensoho som en god retoriker anpassat sitt budskap till pingströrelsen. Swärd pekar ut en rad frågor som sägs skilja de två samfundet åt

och hävdar att Piensoho följer Missionskyrkans linje då han bland annat vill ha ett öppnare medlemsbegrepp och tonar ner allvaret i synden. Denna analys genererar en debatt på Swärds blogg och Swärd får anledning att återkomma med flera texter i frågan. I dessa senare texter framkommer allt tydligare att det egentliga problemet är att Piensoho, enligt Swärds tolkning, bidragit till att legitimera en liberal syn på homosexualitet (20130824).

Jag har presenterat Swärds analys av Piensohos predikan eftersom den illustrerar flera intressanta fenomen som relaterar till syftet med denna artikel. Jag menar, för det första, att Swärd är en av de debattörer som på ett tydligt sätt vill göra frågan om homosexualitet till en gränsfråga mellan det han uppfattar som traditionell kristen tro och ett slags liberalisering i vilken bibelns auktoritet tonas ner. Swärd utgår i flera olika debatter från antagandet att det för närvarande pågår en kamp mellan dessa hållningar även i traditionellt konservativa kyrkor i Sverige. Han driver därvid samma typ av resonemang som också karaktäriserar hans analys av Piensoho.

Liknande försök att forma diskursen och att göra homosexualitetsfrågan till en diskussion om det som uppfattas som bibeltrohet eller liberalism återkommer flera gånger också i *Dagen*. Så skriver till exempel debattören Stefan Gustavsson att valet står mellan om man vill vara en profetisk eller en populistisk kyrka (20100716).

En annan intressant aspekt som Swärds analys av Piensohos predikan belyser är uppkomsten av nya medier och deras påverkan på debatten. Flera av de senare årens större debatter inom svensk pingströrelse har startats av bloggare som Mikael Karendahl, Tommy Dahlgren och Stefan Swärd. Dessa bloggare aspirerar ofta på den diskursiva identiteten analytiker och sanningssägar och utmanar utifrån denna position andra ledare.

”Denna nöt är inte bara svår att knäcka, den har blivit vår tids största hot mot församlingen”

Den 10 april 2014 skriver Daniel Grahn en ledare i *Dagen* där han uttrycker sin oro över homosexualitetsfrågan:

Den sekulära logiken är tydlig: Konservativ elak kyrka förtrycker utsatta människor! Den stereotypa bilden är att religiösa företrädare vill förtrycka dem som endast vill älska varandra. Frågan som ställs mellan raderna: Vem vill ha med sådana mörkermän att göra? [...] Sexualitet i allmänhet, homosexualitet i synnerhet, är en marginell fråga. Ändå är det just den frågan som definierar kyrkan i det svenska samhället. Ingen fråga skymmer Jesus på samma sätt. Kyrkan förlorar självförtroende och engagemang, men också nyfikna sökare, och numera även trogna medlemmar. Homofrågan–hur marginell den än är–får dramatiska konsekvenser [...]. Det är orimligt att Jesus, Frälsaren, som delade vardag och fest med alla sorters människor, att hans kärlek skulle vara begränsad. Ingen kyrka hävdar detta, tvärtom. Påsken är för alla, i alla sammanhang. Och ändå är den offentliga bilden att Jesu efterföljare stänger av vissa människor från nåd och förlösning [...]. Denna nöt är inte bara svår att knäcka, den har blivit vår tids största hot mot församlingen. Fick man önska, skulle jag vilja se ett stort antal kristna ledare som tillsammans sökte Gud för att hitta en lösning. Det kan inte vara rätt att SVT, eller någon annan, ska definiera Gud som kärlekslös och hård. Det måste finnas en annan väg.

Om vi jämför denna ledare med den tidigare citerade ledaren från 20010817, kan vi notera att problemet nu inte sägs vara att kyrkan är förtryckt utan snarare att hon och hennes budskap blivit, eller riskerar att bli, helt marginaliserade. Här framställs alltså dilemmat med homosexfrågan inte som om det gällde religionsfriheten eller hotet om liberalisering. I stället är risken att frågan helt kommer att skymma kyrkans budskap i offentligheten, för sökare och till och med för kyrkans egna medlemmar. Om man tolkar Grahn utifrån det tidigare anförda resonemanget om termen ”uncivil” skulle man kunna säga att en anledning till den ”retoriska krisen” är att vissa kyrkor i ett slags allmänt spritt ”master narrative” kommit att få rollen som ”motståndare” som hindrar det goda projekt som pågår i Sverige. En förenklad version av en sådan berättelse skulle kunna se ut ungefär så här: Att älska innebär att man får följa sina känslor (sitt hjärta, sina drifter). Den dominerande kulturen har varit restriktiv med detta och på olika sätt hindrat människor att leva i kärlek. Sverige går i främsta ledet i en utveckling där man gör upp med dessa restriktioner och ger människor frihet att älska vem man vill. Detta är en berättelse om hur allt bara blir bättre och bättre, och det är uppenbart vilka som är motståndare respektive hjälpare. Problemet är nu, enligt Grahn, att frågan om homosexualitet fått sådana dimensioner att den helt kommit att ”definiera kyrkan i det svenska samhället”. För att ta sig ur den retoriska krisen vill Grahn alltså att kristna ledare ska samlas och samtala sig fram till en lösning.

Grahn fick genast som svar av Olof Edsinger (anställd i Evangeliska fosterlandsstiftelsen, EFS) att man som kyrka måste vara beredd att betala priset.⁶ Edsinger kan betraktas som företrädare för hållningen att homosexfrågan handlar om huruvida man står fast vid bibelns auktoritet och kyrkans traditionella lära eller ger efter för pressen från samhället. Men han menar också att en grupp och dess åsikter fått allt för starkt inflytande i samhället som helhet och att kyrkan behövs som en motvikt på denna mer allmänna arena.

Den här gången tog diskussionen dock en något annan vändning i och med att det uppstod en debatt där några skribenter ställde frågan i vilken mån Edsinger ska betraktas som en representant för EFS linje i frågan om homosexualitet. Denna vändning relaterar nära till ett av syftena med denna artikel, eftersom den kan ses som ett uttryck för en återkommande fråga om hur ledarskapet i olika kyrkor förhåller sig till den aktuella frågan och vem som egentligen för olika kyrkors och deras lednings talan. Den senare diskussionen visar att de retoriska omständigheterna hela tiden förändras. Vändningen relaterar också till den retoriska krisen, eftersom skribenter från olika kyrkor markerar att de inte delar den samsyn som de uppfattar ofta förutsatts i samtalet. De vill alltså markera att konflikten finns inom deras egna kyrkor såväl som i andras.

Den 18 mars 2015 skriver så Joel Halldorf en ledare där han refererar till den amerikanske förkunnaren Rob Bell och argumenterar för att frågan om homosexualitet inte får reduceras till en fråga om bibelns auktoritet eller en enkel regel fråga.

[...] Men Bell har en poäng. Frågan om homosexualitet bör inte göras till enbart en bibel-synsfråga. Det beror dock inte, som Bell påstår, på att Bibelns texter är för gamla. I stället handlar det om att en strikt biblicistisk argumentation, det vill säga en argumentation som

⁶ Vid detta tillfälle skrev även jag en debattartikel där jag försökte analysera varför homosexfrågan blivit så besvärlig för vissa kyrkor 20140808.

enbart vilar på tolkningen av en eller ett par bibelverser, i längden är ohållbar. Ändå förekommer den.

I den frikyrkliga debatten kring homosexualitet betonas inte sällan Romarbrevet 1:26–27. Diskussionen laddas genom att frågan kommit att handla om trohet mot Bibeln eller tidsandan. Man ska, sägs det ofta, böja sig för texten och acceptera dess auktoritet. Men samtidigt antyder detta sätt att resonera att man inte har några andra argument.

Ett första problem är att det finns avsnitt i Nya testamentet där vi genom att läsa, tolka och brottas har kommit till andra slutsatser än texternas uppenbara uttydning. Det gäller exempelvis frågan om kvinnligt ledarskap i församlingarna, och kanske också den om skilsmässa. Det mest uppenbara exemplet är Paulus förbud mot skilsmässa bland församlingsledare och pastorer (1 Tim 3:2 och Tit 1:8). Trots att det återkommer i två olika brev så accepteras skilda äldste och pastorer i de stora frikyrkosamfundet.

Det strikt biblicistiska sättet att resonera håller alltså inte, eftersom det inte tillämpas konsekvent. Resultatet blir en måttstock för homosexuella, och en annan för pastorer och församlingsledare.

Det andra problemet är att frågan om homosexualitet förvandlas till en regel fråga. Det är dock en etisk fråga, och kristen etik kan inte bara byggas av regler utan behöver botten i en biblisk vision av det goda.

Reglernas roll är att skydda detta goda. Om reglerna ges ett egenvärde blir de obegripliga.

Det var det som hände med syndakatalogernas regler om teater och kjollängder på 1960-talet: Den etiska vision som de var förbundna med hade försvunnit, och kvar fanns bara obegripliga förbud. Reglerna skyddade inga positiva värden.

Samma sak håller på att hända kring frågan om homosexualitet i dag. För många unga frikyrkliga, som vuxit upp i ett samhälle där homosexuell kärlek inte är tabu, ter sig förbudet obegripligt. Allt fler församlingar, i synnerhet i storstäderna, söker också modifiera sin hållning i frågan. Det är en trend som lär fortsätta.

I samtalet kring homosexualitet behöver fokus förskjutas från enbart bibelsyn mot etik och teologi – givetvis på Bibelns grund. Här krävs en djupare bearbetning av grundläggande frågor om kön, identitet, sexualitet, begär och familj.

Vilka utmaningar ställer moderniteten oss inför när det gäller dessa frågor, och hur ska vi möta dessa utmaningar? Och inte minst: Hur ser en frikyrklig vision av församlingen som en upprättad och försonad mänsklighet ut?

I den här ledaren flyttar den retoriska krisen så att säga in i kyrkan. Enligt Halldorf har företrädare för en konservativ hållning i frågan om homosexualitet och kristen tro varken förmått förklara bristande konsekvens i sitt bibelbruk eller vilka värden förbudet mot homosexualitet är tänkt att skydda. Man kan, menar han, inte undkomma dessa frågor genom att hänvisa till en enkel lydning mot bibelns ord, eftersom detta sätt att lösa problemet inte längre är gångbart ens i de egna leden.

Man skulle, enligt min uppfattning, kunna invända mot Halldorfs resonemang om bibeltolkningen och hävda att denna aldrig varit utan principer. Problemet är då snarare att kyrkan inte explicitgjort den hermeneutiska processen. Behovet av ett explicitgörande blir tydligt också när man tar del av invändningarna mot en konservativ kristen hållning, eftersom dessa ofta bygger på föreställningen att konservativa kristna tillämpar (eller borde) tillämpa alla

texter bokstavligt eller på en ”pseudo-informerad” åsikt om att texter kan ha vilken betydelse som helst.

När det gäller Halldorfs etiska argument, menar han sig sakna djupare resonemang om varför homosexualitet är fel. Homosexualitet kan, säger Halldorf, inte reduceras till en enkel regel fråga.

Både Grahn och Halldorf anser alltså att homosexualitetsfrågan blivit ett problem även för medlemmar i konservativa kyrkor. Jag uppfattar det som att de inte endast menar att problemet rör hur man ska agera praktiskt mot kristna homosexuella utan, i alla fall i Halldorfs fall, även själva sakfrågan. För att lösa denna kris måste kyrkan börja tala om frågan på ett nytt sätt. Grahn ger uttryck för oron att om kristna som förhåller sig avvisande till homosexualitet inte kan motivera förbudet finns risken att det budskap som går ut uppfattas som att Gud är hård och kärlekslös. Halldorf menar att hela frågan riskerar att bli en lydndsfråga som relaterar till en oförklarad regel.

Den efterföljande debatten

Halldorfs text genererade en intensiv debatt i *Dagen*. En orsak till detta var att Halldorf skrivit en ledare och att han därmed ansågs företräda tidningens linje i den aktuella frågan. Som jag ser det uppstod inte det samtal som Sandlund, Grahn och Halldorf efterlyst. I stället följde en debatt och frågan reducerades till ett ställningstagande för eller emot utlevd homosexualitet.

Skribenter som Edsinger, Anders Gerdmar, Gustavsson m.fl. gick omedelbart i svaromål mot Halldorf och argumenterade för det som de uppfattar som den traditionella, bibliska positionen i frågan. Dessa uppfattningar kom att upprepas om och om igen i debatten. Så småningom började nya röster göra sig hörda. 20150324 blev Gerdmar kritiserad av en ung kristen homosexuell, Johan Mauritzon, i en artikel som väckte stor uppmärksamhet. Gerdmar bad genast om ursäkt och förklarade att det inte varit hans intention att skriva på ett nedlåttande sätt. 20150401 svarade en annan kristen homosexuell, Ludvig Ryman, och sa att Gerdmar kränkt hans kärlek. Den 15 april skrev prästen Erik Stenberg-Roos i en artikel att Guds nåd också gällde för hans lesbiska dotter. Den 16 samma månad skrev 24 kristna homosexuella, bland dem även präster och pastorer, att också de var en del av kyrkan. Frågan om hur kyrkan ska förhålla sig till kristna homosexuella kom så att framföras om och om igen av de kristna homosexuella själva. Här ställdes alltså berättelser om människors erfarenheter mot mer principiella hållningar. Man kan, ur ett retoriskt perspektiv, beskriva det som att de retoriska omständigheterna beträffande till exempel Gerdmars läsare och deras doxa, var andra än han förutsatt. Relaterat till den först anförda ledaren, från 2001, kan man hävda att patosargumentet stegvis flyttats från den förtryckta kyrkan till de förtryckta kristna homosexuella.

När debatten pågått några dagar kom en artikel som kan sägas vara skriven av pingst-rörelsens ledarskap. Det var tio ledande pastorer (alla män, vilket ledde till en debatt i sig) som klargjorde sin position. De förklarar i artikeln att de tror på frälsningen, att teologi först och främst ska formas i de lokala kyrkorna, att bibeln är Guds ord och att buden om att älska Gud och sin nästa är centrala. Artikeln är svårtolkad. En möjlig tolkning är att pastorerna vill peka ut vad som är centralt och gemensamt, och alltså överordnat, i kristen tro och därmed indirekt markera att frågan om homosexualitet är perifer. Man kan också tänka sig att syftet är

att flytta debatten till den lokala församlingen. Artikeln skulle då vara en markör mot tendensen att teologer, bloggare och journalister styr det teologiska samtalet. Det är också möjligt att läsa artikeln som ett argument för att de aktuella pastorernas ovilja att vara dogmatiska i homosexualitetsfrågan inte ska ses som ett uttryck för att de inte tror på bibelns auktoritet och de kristna fundamenten.

Några dagar senare, 20150409, skrev tjugotvå andra pastorer, ledda av föredragshållaren och bloggaren Tommy Dahlman, en artikel där de så att säga tog ”bladet från munnen” och redogjorde för vad de uppfattar vara pingströrelsens syn på homosexualitet. De river därmed upp det inkluderande ”vi” som de tio använt sig av och antyder att det finns andra pingstledare som tar en annan och tydligare ståndpunkt. Budskapet var klart: homosexuella ska inte ärva Guds rike. När artikeln publicerats beslutade *Dagen* att öppna sitt kommentarfält, och mer än tusen kommentarer strömmade in. Många uttryckte sitt stöd för de tjugotvå, men de flesta markerade starkt mot artikeln. Företrädare för den senare hållningen återkom i sina kommentarer till argument som att kärlek inte kan vara fel och att de tjugotvå var naiva fundamentalister som tror på bibelns auktoritet och som borde inse att deras egen hermeneutik kräver att de tolkar alla texter bokstavligt. Vid läsningen av dessa kommentarer framträder, menar jag, vidden i det kommunikationsproblem som har uppstått kring frågan om kyrkan och homosexualiteten.

Efter publiceringen av de tjugotvå artiklar nådde debatten ut även i andra media. Dahlman blev gruppens talesman både i TV, radio och olika tidningar. *Dagen* reagerade mot detta och ifrågasatte (20150416) Dahlmans anspråk på att representera pingströrelsen och dess pastorer genom att hävda att han själv varken var pastor eller hade vigselrätt inom rörelsen.

Den 17 april 2015 skriver så pingströrelsens officiella ledarskap i form av Pelle Hörnmark, Ingrid Svanell och Daniel Alm under rubriken ”Vad är den rätta pingstläran?” Skribenterna inleder med att säga att många den sista tiden gjort sig till talesmän för rörelsen. De säger sedan att alla människor är skapade till Guds avbild och har samma värde, att de tror på bibeln och att människor är skapade till goda relationer. Sex, skriver de, är en gåva till äktenskapet och Guds tanke är att detta gäller för man och kvinna. Sedan säger de att frälsningen är en räddning från syndens makt och konsekvenser. De förklarar att rörelsen inte har några fastslagna policydokument om homosexualitet, att samtalet bör präglas av respekt, etcetera och avslutar med:

Så, vem får nu komma in i himlen? En viktig och allvarlig fråga. Den stunden den frågan handlar om alla andras liv och vandel och inte mitt eget behov av frälsning så tror vi att vi kommer fel såväl pastoralt som teologiskt. Vi litar på att Gud i sin allmakt kommer att välkomna de som tillhör honom.

Vi beklagar mycket att den debatt som seglat upp den senaste dagarna riskerar att drabba enskilda homosexuella då den i mångt och mycket har sin grund i en mer generell debatt om hur vår rörelses bibelsyn ska vara och hanteras. Vi tror att tydlighet och generositet är viktiga ledord för Pingströrelsen i den tid som är vår, en tid fylld av utmaningar men också av värdefulla relationer till medmänniskor

Här sattes streck i debatten!

Slutdiskussion

Syftet med den här artikeln är inte att ta ställning i den aktuella sakfrågan eller att försöka göra reda för den teologiska debatten. Istället har jag intresserat mig för frågan om homosexualitet och kristen tro som en retorisk kris i vissa kyrkor. Jag har använt begreppet ”retorisk kris” för att beteckna att kontrollen över frågan eller situationen gått förlorad, och syftar då med ordet ”kontroll” på att dessa kyrkor tidigare haft en bild av hur de ska hantera en viss typ av situationer men att dessa tillvägagångssätt inte längre ger förväntade resultat. Krisen relaterar därför både till frågan om vilka problem det egentligen är som diskuteras, och till frågan om var, hur och med vem debatten ska föras. Jag menar att flera av de ledarskribenter jag hänvisat till för ett slags metaresonemang och själva resonerar om frågan som en retorisk kris, utan att för den skull använda begreppet. Ett andra syfte med artikeln har varit att undersöka hur frågan om homosexualitet och kristen tro utmanar Pingströrelsens ledning och hur de svarat på denna utmaning, dvs. hur de hanterar, eller föreslår att man ska hantera, den retoriska krisen.

Ledartexterna, liksom de artiklar som talar om homosexualitet, ger olika beskrivningar av det retoriska problemet. En återkommande bild är att kyrkan lever i en fientlig omvärld som håller på att överge kristna grundvärderingar och ifrågasätter religionsfriheten, alternativt att det finns onda krafter i samhället som driver denna förändring och som ser kyrkan som en fiende. Här är problemet närmast hur kyrkan ska kunna stå emot dessa krafter och hålla fast vid sin tro. I andra ledartexter tycks problemet snarast vara hur kyrkan ska kunna hålla fast vid det man ser som en biblisk hållning och samtidigt agera på ett empatiskt sätt gentemot kristna homosexuella i frågor om medlemskap, partnerskap, äktenskap, ledarskap, etcetera. Åter andra menar att en kyrka som är emot homosexualitet måste kunna redovisa principerna för sin bibeltolkning och motivera sin etik utifrån ”en biblisk vision av det goda” både i relation till omvärlden och de egna medlemmarna. Det senare kräver i sin tur ”en djupare bearbetning av grundläggande frågor om kön, identitet, sexualitet, begär och familj”.

Varför har då krisen uppkommit? På ett mer generellt plan tycks svaret vara att frågan om kristen tro och homosexualitet överladdas så att den hela tiden tenderar att få en symbolisk nivå. Frågan kommer då att bli en brytpunkt när det gäller till exempel religionsfrihet, yttrandefrihet, kyrkans roll i samhället, trohet mot bibeln, bibeltolkningsprinciper med mera. En del skribenter tycks uppfatta att krisen har sin grund i hur samhället i övrigt agerat i frågan och den press detta skapat på kyrkorna att ”rätta in sig i ledet”. Läser man de argument som framförs i till exempel olika kommentarfält mot den uppfattning som dessa kyrkor står för framstår det dessutom, eller i stället, som att dessa kyrkor saknar ett gemensamt språk med samhället i övrigt. Krisen skulle då, i alla fall till dels, ha sin förklaring i att de aktuella kyrkorna inte har lyckats göra sin uppfattning begriplig. Kanske skulle man kunna beskriva situationen som att den dominerande berättelsen blivit så stark att det inte finns något utrymme för avvikande synsätt. I detta ”master narrative” har kyrkor som inte godtar homosexuell utlevnad fått rollen som motståndare till en god samhällsutveckling. Men man skulle också kunna hävda att det rör sig om en konflikt mellan värden. Man kan till exempel spekulera i om dessa kyrkors synsätt strider mot populära etiska uppfattningar. Något förenklat kan dessa beskrivas som en etik som hävdar att alla rådande strukturer är förtyckande och ett slags ”common sense” etik. En-

ligt den senare etiken ska man försöka leva ett så gott liv som möjligt utan att det sker på någon annans bekostnad. Här finns förstås spänningar relaterade till vad man uppfattar som ”någon annan” och ”bekostnad”. Om man utgår från den senare hållningen kan ett avståndstagande från homosexualitet framstå som obegripligt, eftersom det innebär att kyrkan hindrar människor från att leva ett så gott liv som möjligt trots att de inte lever detta liv på någon annans bekostnad.⁷ En annan, men besläktad typ av argument, utgår ifrån personliga erfarenheter. Det gäller till exempel Levengoods resonemang om att det är Gud som skapat honom till homosexuell, eller argument som: hur kan en djupt känd kärlek vara fel, eller om Gud kallat och utrustat en person, exempelvis till pastor, varför skulle vi då hindra den personen från att utföra sin tjänst?

En delvis annan förklaring till att homosexualitetsfrågan blivit en retorisk kris för vissa kyrkor är, om Halldorf har rätt i sin analys, att tidigare fungerande sätt att hantera en viss typ av retorisk situation inte längre ger förväntade resultat ens i de egna kyrkorna. Halldorf hävdar ju att en metodlös bibeltolkning (eller en bibeltolkning där inte metoderna görs explicita), liksom etiska beslut som enbart motiveras med lydadsargument inte längre accepteras. Detta är ett centralt påstående, eftersom man kan uppfatta att exempelvis Pingströrelsens ledare i sina inlägg förutsätter att medlemmarna delar en gemensam ”doxa” men att man har olika hållningar i de pastorala frågorna. Om Grahn och Halldorf har rätt, är detta en felaktig bedömning av de ”retoriska omständigheterna”, särskilt när det gäller unga medlemmar. De argument som anförs i den allmänna debatten mot en avvisande hållning mot homosexualitet skulle därmed också ha fått inträde i de aktuella kyrkorna.

Andra faktorer som kan förklara den retoriska krisen är det förändrade medielandskapet – *Dagen* har ändrat karaktär och nya medier som bloggar har uppstått och utgör nya arenor. Detta innebär bland annat att det är svårare att ”kontrollera” samtalet. Det material jag har redovisat visar inte enbart hur samtalet rör sig och förskjuts utan också på den mängd aktörer som deltar i diskussionen: tidningens redaktion, pastorer, bloggare, debattörer, enskilda personer, kristna homosexuella, etcetera. Då och då läcker samtalet även ut i andra medier eller också kommer dessa andra aktörer in via till exempel *Dagens* kommentarfält. Ytterligare en möjlig komplicerande faktor är att de aktuella kyrkorna förändrats. När det gäller den senare punkten, kan man till exempel uppfatta att medlemsskapsdiskussionen präglas av en förskjutning i medlemsbegreppet och i synen på så kallad församlingstukt.

När det gäller mitt andra syfte, dvs. att granska hur frågan om homosexualitet utgör en särskilt utmaning för Pingströrelsens ledarskap, kan man konstatera att dess representanter gång på gång utmanas och avkrävs svar: pingstpastorer sägs ha bett Swärd att ta upp debatten med Piensoho, Grahn skriver i sin ledare att han önskar att kristna teologer och ledare löser den svåra knuten, Pekka Mellergård skriver i en artikel (20150415) ”Nu behöver Pingst ge svar”, Alf B Svensson menar (20131104) att de teologiska nätverket måste ge svar i medlemsfrågan, etcetera.

Ledarskapets återkommande svar är att man vill placera frågan i den lokala församlingen (se till exempel 20131110). Frågan om var samtalet ska placeras relaterar till temat om den ”retoriska krisen”, eftersom sökandet efter nya sätt att hantera en viss situation i allmän-

⁷ Bibelteologiskt kan ett sådant resonemang knytas till distinktion mellan lagar som skyddar ”justice” (mot ”injustice”) och lagar som skyddar ”order” (mot ”kaos”). Givet resonemanget ovan kan då bibelns förbud mot homosexualitet ses som ett försvar av ”order” som inte behövs och som strider mot ”justice”.

het också omfattar var samtalet ska föras och vilka som ska delta. Viljan att förlägga samtalet till den lokala församlingen kan uppfattas som ett sätt att försöka få makt över diskursen genom att utestänga de teologer, bloggare och debattörer (eller pastorer som Åke Green) som försöker styra diskussionen. Detta skulle i sin tur kunna ses som ett uttryck för att Pingströrelsens ledarskap visserligen har en starkare formell position i den nya organisationen men att det förändrade medielandskapet gör att man inte kan styra det teologiska samtalet på samma sätt som tidigare i rörelsens historia. Kanske uppfattar man också att frågan inte kan diskuteras på ett konstruktivt sätt på den allmänna arenan. Det är dock inte helt klart vad som menas med att frågan ska förläggas till den lokala församlingen. Hur ska man göra teologi i lokala kyrkor, och vilken frihet har dessa kyrkor i så fall att komma fram till olika ställningstaganden i den aktuella frågan? Ett annat problem med att förlägga frågan till den lokala församlingen är att man då avstår från att, som till exempel Green och Edsinger menar är uppgiften, lägga sig i den allmänna debatten och bli en motröst mot de krafter som ensidigt sägs driva samhället i en viss riktning i moraliska frågor (se Edsinger 2015). Men kanske ska man helt enkelt uppfatta det som att ledarskapet är medvetna om den komplexa kommunikativa situationen och helt enkelt vill undvika att komma att hantera krisen på fel sätt. Så återkommer Pingsts ledare gång på gång till att de vill inta en position där de, å ena sidan, kan stå för det som de uppfattar som en biblisk hållning samtidigt som de, å andra sidan, intar ett pastoralt förhållningssätt i de konkreta frågor som uppstår kring kristna homosexuella.

Vad skulle då utmaningen vara för Pingströrelsens ledare om de håller fast vid en avvisande syn på utlevd homosexualitet, givet den här föreslagna sammanställningen av hur den retoriska krisen framställs i det material jag granskat? För det första tycks man behöva hitta både en form – var samtalet ska föras och vilka som ska delta – och ett språk för frågan. För det andra förefaller det som att man måste ompröva sin syn på de retoriska omständigheterna och inte längre förutsätta en gemensam doxa bland de egna medlemmarna. I stället antas man behöva kunna redogöra för hur man tolkar skrifterna och motivera hur synen på sexualitet i allmänhet och homosexualitet i synnerhet baseras på en ”biblisk vision om det goda”. Detta skulle i sin tur kräva att man tydliggör den förståelse av kärlek, sex, trohet, etcetera utifrån vilken ett visst synsätt på homosexuell utlevnad och andra etiska ställningstaganden kan motiveras. Man behöver vidare hitta ett språk för hur man håller samman det principiella och det pastorala. Dessutom ska man kunna redogöra för sin hållning både inom kyrkan och gentemot samhället i övrigt. Allt detta ska göras i en infekterad fråga och i förändrade kyrkor och ett föränderligt medielandskap.

Litteratur

Archer, K.J. (2004). *A Pentecostal hermeneutic for the twenty-first century: spirit, scripture and community*. London: T & T Clark.

Bitzer, Lloyd (1999). The Rhetorical Situation. I John Lous Lucaites, Celeste Michelle Condit & Sally Caudill (red.), *Contemporary Rhetorical Theory: a Reader*. New York: Guilford Press.

Edsinger, O. (2015). *När minoriteten tar majoriteten som gisslan: om identitet och sexualitet i queerteoriernas tidevarv*. Stockholm: Svenska evangeliska alliansen.

Greimas, A.J. (1984). *Structural semantics: an attempt at a method*. Lincoln: University of Nebraska Press.

Hansson-Nylund, Helena (2016). *Hållbar dialog? Retorik i möten om svensk kärnavfallshantering*. Örebro Universitet.

Hauerwas, S. & Jones, L.G. (red.) (1997). *Why narrative?: readings in narrative theology*. Eugene, Or.: Wipf and Stock.

Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: Univ. of Chicago Press.

Meretoja, Hanna (2013). Philosophical underpinnings of the narrative turn in theory and fiction. I Matti Hyvärinen, Maria Hatavara & Lars-Christer Hydén (red.), *The Travelling Concepts of Narrative*, (93-121).

Mral, B., Gelang, M. & Bröms, E. (2016). *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*. Ödåkra, Sverige: Retorikförlaget.

Railsback, Celeste Condit (1984). The Contemporary American Abortion Controversy: Stages in the Argument. *Quarterly Journal of Speech* 70, (410-424).

Ruzza, Carlo (2009). Populism and euroscepticism: Towards uncivil society? *Policy and Society* 28, (87–98),

Teologiska nätverket i Pingst. (2005). *Homosexualitet och kristen tro*. Örebro: Libris.

Teologiska nätverket i Pingst (2014). *Trons hemlighet: vägledning i de kristna grunderna*. Bromma: Nätverket

Vatz, Richard E. (1999). The Myth of the Rhetorical Situation. I John Lous Lucaites, Celeste Michelle Condit & Sally Caudill (red.). *Contemporary Rhetorical Theory: a Reader*. New York: Guilford Press.

Webb, W.J. (2001). *Slaves, women & homosexuals: exploring the hermeneutics of cultural analysis*. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press.

Internet:

<http://www.dagen.se/> 010627, 010817, 021113, 140114, 050208, 050121, 071219, 080227, 080423, 090417, 090428, 100716, 131104, 131110, 140410, 140808, 150318, 150324, 150401, 150409, 150415, 150416, 150417, 150620, 160829.

<http://www.stefansward.se/> 130821, 130824.

Greger Andersson (1958)

är professor i litteraturvetenskap vid Örebro universitet och lärare i Gamla testamentet vid Örebro Teologiska Högskola. Han är ledare för den tvärvetenskapliga forskningsmiljön Berättande, Liv, Mening. Andersson har i sin forskning bland annat ägnat sig åt modern berättarteori (narratologi) och kritiskt analyserat hur denna tillämpas i t ex bibelforskning. Bland hans publikationer som relaterar till teologi kan nämnas: *Untamable texts: literary studies and narrative theory in the books of Samuel*. London: T&T Clark, 2009. "Theology on the borderline of narrative: two sermons as test cases". In: Per Krogh Hansen (Ed.), *Borderliners: searching the boundaries of narrativity and narratology* (pp. 197-218). Köpenhamn: Forlaget Medusa, 2009. "The problem of narratives in the Bible: moral issues and suggested reading strategies" (1ed.). In: Jakob Lothe, Jeremy Hawthorn (Ed.), *Narrative Ethics* (pp. 59-72). Amsterdam: Rodopi, 2013, "To Live the Biblical Narratives: Pentecostal Autobiographies and the Baptism in the Spirit". *PentecoStudies*, 13(1), 112-127, 2014. Greger.andersson@oru.se